

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/polskie-wojsko/62802,Od-ZWZ-do-Armii-Krajowej.html>

ARTYKUŁ

Od ZWZ do Armii Krajowej

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa

Autor: WALDEMAR GRABOWSKI 14.02.2022

14 lutego 1942 r. do Warszawy z Londynu została nadana depesza zawierająca decyzje Naczelnego Wodza i Premiera RP gen. Władysława Sikorskiego.

obszarze II RP

W okupowanej Polsce ZWZ przejął dorobek funkcjonującej od końca września 1939 r. Służby Zwycięstwu Polski, organizacji konspiracyjnej wojskowo-cywilnej utworzonej w przeddzień kapitulacji Warszawy.

Zorganizowano sześć komend obszarów:

nr 1 - Warszawa (krypt. „Mag”)

nr 2 - Białystok (krypt. „Rycerz”)

nr 3 - Lwów (krypt. „Husarz”)

nr 4 - Kraków (krypt. „Giermek”)

nr 5 - Poznań (krypt. „Czarodziej”)

nr 6 - Toruń (krypt. „Prorok”)

Główne cele działalności ZWZ w początkach grudnia 1939 r. zdefiniowano następująco:

„a) Przez skupienie w związkach konspiracyjnych jednostek najstaranniej dobranych stworzyć ośrodki czynnego oporu narodowego, przeciwdziałającego załamaniu się sił moralnych polskiego społeczeństwa.

b) Współdziałać w odbudowie Państwa na drodze walki orężnej. Z chwilą wkroczenia do Kraju Wojsk Polskich, organizacja ulega rozwiązaniu i wstępuje do szeregów armii regularnej”.

W styczniu 1940 r. gen. K. Sosnkowski dokonał zmiany w organizacji ZWZ w Kraju, ustanawiając Komendy Okupacji: Niemieckiej i Sowieckiej. Na czele Komendy Okupacji Niemieckiej, z siedzibą w Warszawie, stanął gen. S. Rowecki, natomiast Dowódca SZP gen. Michał Karaszewicz-Tokarzewski miał objąć Komendę Okupacji Sowieckiej we Lwowie. W wyniku licznych aresztowań przeprowadzanych przez NKWD Komenda Okupacji Sowieckiej praktycznie nie powstała. Działalność ZWZ (AK) na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej prowadzona była w oparciu o komendy obszarowe (Lwów, Białystok) oraz komendy okręgowe (wojewódzkie).

Struktura AK

Klęska Francji w czerwcu 1940 r. spowodowała mianowanie gen. Stefana Roweckiego Komendantem Głównym ZWZ (następnie Dowódcą AK) – został on aresztowany 30 czerwca 1943 r. Jego następcą został gen. Tadeusz Komorowski („Bór”), a po jego decyzji o udaniu się do niewoli niemieckiej po upadku Powstania Warszawskiego ostatnim Dowódcą AK został gen. Leopold Okulicki. Swoją funkcję pełnił do 19 stycznia 1945 r.

Komenda Główna ZWZ-AK składała się z kilku Oddziałów. Były to:

I – Oddział Organizacyjny

II – Oddział Wywiadu

III – Oddział Operacyjny

IV – Kwatermistrzostwo

V – łączność

VI - Biuro Informacji i Propagandy

VII – Biuro Finansów i Kontroli.

Omawianie działalności tych struktur przekracza ramy niniejszego artykułu. Nie można jednak pominąć milczeniem choćby działalności wywiadowczej AK. To z Polski płynęły do Londynu meldunki na temat niemieckich i sowieckich (do czerwca 1941 r.) sił zbrojnych. Obok wiedzy o dyslokacji wojsk nieprzyjaciela na terytorium polskim przekazywano również niezwykle ważne informacje odnośnie działań na innych frontach wojny. Stąd też przekazywano dane, a także pozyskane części, niemieckiego tajnego uzbrojenia, w tym latających pocisków V-1 oraz V-2.

W styczniu 1940 r. gen. K. Sosnkowski dokonał zmiany w organizacji ZWZ w Kraju, ustanawiając Komendy Okupacji: Niemieckiej i Sowieckiej. Na czele Komendy Okupacji Niemieckiej, z siedzibą w Warszawie, stanął gen. S. Rowecki, natomiast Dowódcą SZP gen. Michał Karaszewicz-Tokarzewski miał objąć

Komendę Okupacji Sowieckiej we Lwowie.

Innym, niezwykle ważnym fragmentem działalności AK było Biuro Informacji i Propagandy, z rozbudowanymi strukturami zbierającymi informacje, ale także z Tajnymi Wojskowymi Zakładami Wydawniczymi. Nie możemy także nie wspomnieć przynajmniej o akcji „N” – wymierzonej przeciwko Niemcom akcji dywersyjnej, posługującej się prasą wydawaną w języku niemieckim przeznaczoną dla Niemców, podającą mylne i nieprawdziwe informacje.

W terenie funkcjonowały Obszary, Okręgi (obejmujące teren województwa), Inspektoraty, Obwody (obejmujące teren powiatu), Rejony i Placówki (gmina). Istniały Okręgi: Warszawa-miasto, Warszawa-województwo, Kielce-Radom, Kraków, Lublin, Lwów, Stanisławów, Tarnopol, Wołyń, Polesie, Nowogródek, Wilno, Białystok, Pomorze, Poznań, Łódź, Śląsk. To były Okręgi funkcjonujące na terytorium II Rzeczypospolitej, ale warto pamiętać o istnieniu, choć przez stosunkowo krótki czas, Okręgów Armii Krajowej: Węgry i Berlin.

Prowadzono intensywną akcję scaleniową, obejmując nią różnego rodzaju organizacje konspiracyjne. W latach 1940-1944 akcja ta, nakazana przez Naczelnego Wodza, objęła co najmniej 20 organizacji konspiracyjnych. Były wśród nich: Gwardia Ludowa PPS-WRN, Narodowa Organizacja Wojskowa, Bataliony Chłopskie, a także część Narodowych Sił Zbrojnych.

Formacje AK

Obok struktury terenowej ZWZ-AK istniały także specjalnie powoływane w jej ramach formacje. Jedną z nich był tworzony od 1940 r. Związek Odwetu, następnie Kedyw - Kierownictwo Dywersji. Zadaniem tej formacji było prowadzenie bieżącej działalności dywersyjno-bojowej: atakowanie szlaków komunikacyjnych, wykonywanie wyroków na Niemcach i ich współpracownikach. Działalność tych formacji wykraczała poza tereny państwa polskiego. Ataki bombowe w Berlinie i Wrocławiu, przeprowadzone przez żołnierzy Armii Krajowej, odbiły się sporym echem w okupowanej Europie.

Inną formacją był powołany w 1941 r. „Wachlarz”, jego zadaniem było stworzenie bariery oddzielającej terytorium kraju od wschodu.

Ale istniały także Korpus Zachodni, czy Legion Śląski - formacje powołane dla walki na terenach zachodnich Polski. Formacje te miały być wspierane m.in. przez jednostki Wojskowej Służby Ochrony Powstania (WSOP). Były to jednostki, tworzone od stycznia 1941 r., o charakterze wojskowo-policyjnym.

**Żołnierze batalionu kpt.
Kazimierza Filipowicza „Korda”,
czerwiec 1944. Ze zbiorów
Światowego Związku Żołnierzy
Armii Krajowej Okręg Wołyń**

Przygotowania do walki i opanowania terenu kraju

Naczelnym zadaniem Polskiego Państwa Podziemnego było przygotowanie i przeprowadzenie zwycięskiego powstania powszechnego. Temu zadaniu była podporządkowana zdecydowana większość działań Armii Krajowej oraz struktur cywilnych. Pierwszy plan powstania powszechnego został opracowany w II połowie 1940 r. Miało ono wybuchnąć w momencie załamania się Niemiec. Drugi plan został wysłany do Rządu RP w Londynie 8 września 1942 r. Dla zdecydowanej większości terytorium Rzeczypospolitej przygotowano, na poziomie obwodu, plany „opanowania terenu” z precyzyjnym rozpisaniem zadań dla poszczególnych oddziałów. Zgodnie z planami powstania przygotowywano Odtwarzanie Sił Zbrojnych w Kraju, w ramach którego struktury bojowe Armii Krajowej przyjmowały organizację przedwojennych batalionów, pułków i dywizji. Ponadto pracowano nad odtworzeniem wszystkich służb (intendenty, łączności, sprawiedliwości itd.).

To z Polski płynęły do Londynu meldunki na temat niemieckich i sowieckich (do czerwca 1941 r.) sił zbrojnych. Obok wiedzy o dyslokacji wojsk nieprzyjaciela na terytorium polskim przekazywano również niezwykle ważne informacje odnośnie działań na innych

frontach wojny.

Komplikacje polityczne, zwłaszcza po odkryciu Zbrodni Katyńskiej i w następstwie tego zerwania stosunków dyplomatycznych sowiecko-polskich, spowodowały zmianę przygotowywanych planów. W październiku 1943 r. plan powstania powszechnego został zastąpiony planem wzmożonej akcji sabotażowo-dywersyjnej o kryptonimie „Burza”. Była ta akcja uruchamiana etapami, na terenie poszczególnych okręgów AK, w momencie zbliżania się oddziałów Armii Czerwonej. Powszechnie znane są walki oddziałów Armii Krajowej, wspólnie z Armią Czerwoną, o Wilno czy Lwów. Chwalebnie zapisała się w naszej pamięci działalność 27. Wołyńskiej Dywizji Armii Krajowej. Do tych oddziałów Armii Krajowej walczących na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej w lecie 1944 r. dołączyły kolejne.

Związek Walki Zbrojnej we wrześniu 1940 r. liczył 40 000 żołnierzy. Natomiast wiosną 1944 r. Armia Krajowa miała 8920 plutonów, a jej liczebność oblicza się na ok. 380 000 żołnierzy. Straty AK szacuje się na ok. 60 000 żołnierzy (15,79%). Co ciekawe, w lipcu 1944 r. Sztab Naczelnego Wodza w Londynie oceniał „zasoby ludzkie” w Kraju na 9 tysięcy oficerów i 150 tysięcy szeregowych (uwzględniano roczniki poborowe). Zamierzano sformować z nich trzy dywizje piechoty, 10 dywizji terytorialnych oraz 10 baonów czołgów.

**Pomnik Armii Krajowej i
Polskiego Państwa Podziemnego
w Warszawie (fot.
Wikipedia/Happa/CC BY-SA 4.0)**

COFNIJ SIĘ